

Goran Mihelčić
povijest

"Život je šetnja kroz povijest" povodom smrti Arthura M. Schlesingera Jr.

Dana 28. veljače 2007. godine u 89. godini života preminuo je **Arthur M. Schlesinger Jr. (1917-2007)**, utjecajni ali i kontroverzni američki povjesničar, intelektualac, liberalni aktivist i savjetnik predsjednika Kennedyja, pisac niza uistinu kapitalnih djela kojima je oblikovao dvije generacije historiografskih rasprava o povijesti SAD-a.

Arthur M. Schlesinger Jr. rođen je u Columbusu u američkoj saveznoj državi Ohio 15. listopada 1917. godine. Njegov otac, Arthur M. Schlesinger Sr., bio je zapaženi povjesničar, pionir socijalne i ženske povijesti, od kojega je preuzeo interes za ulogu urbanog radništva. Njegova majka, Elizabeth (Bancroft) Schlesinger, navodno je bila u srodstvu s velikim američkim povjesničarom iz 19. st., Georgeom Bancroftom.¹ Slijedeći glavu obitelji, Arthura M. Schlesingera Sr., koji je prihvatio mjesto na Harvardskom sveučilištu, njegova se obitelj preselila u Cambridge u saveznoj državi Massachusetts. Prije nego što se upisao na Harvard, godinu dana je proveo putujući po svijetu sa svojom obitelji. Već je prve godine studija osvojio nagradu za najbolji brucovski esej. Zahvaljujući očevim i vlastitim poznanstvima sa Sveučilišta već tada doba postaje dio moćnog i utjecajnog kruga demokratskih intelektualaca, novinara i političara. Diplomirao je *summa cum laude*, a njegova teza (temu mu je predložio otac) privukla je pozornost profesionalnih povjesničara. Tako je već nakon manje od godinu dana (1939) izašla njegova prva knjiga, *Orestes A. Brownson: A Pilgrim's Progress*² za koju je dobio stipendije za znanstveni rad na Harvardu i Cambridgeu (naravno, prihvatio je Harvardovu).

Ubrzo nakon američkog ulaska u Drugi svjetski rat dobio je mjesto u Uredu ratnog informiranja u Washingtonu, a poslije u Uredu strateških službi.³ Za to vrijeme dovršio je svoje kapitalno djelo *The Age of Jackson*, koje je nakon svoga objavljivanja (1945) postiglo profesionalni, ali i komercijalni uspjeh.⁴ Za nju je iduće godine dobio i svoju prvu Pulitzerovu nagradu za povijest, a ponudeno mu je i profesorsko mjesto na Harvardu, čime je postao najmlađi profesor na tome sveučilištu. Ubrzo je njegov predmet postao najpopularniji na odsjeku. Tijekom pedesetih radio je na još jednom svome monumentalnom djelu, *The Age of Roosevelt*. Ono je objavljeno u tri sveska između 1957. i 1960. godine.⁵ Pisao je i za utjecajne novine i časopise⁶ te objavljivao zbirke eseja o aktualnim političkim i povijesnim temama.⁷ Manje poznata činjenica je da se bavio i filmskom kritikom.⁸

Rastom njegova akademskog ugleda, jačao je i njegov interes za politiku. Bio je jedan od osnivača najpoznatijeg

J. F. Kennedy i Schlesinger

- 1 Napisao je monumentalnu povijest *History of the United States from the Discovery of the Continent* u 12 svezaka zbog čega ga mnogi nazivaju prvim velikim američkim povjesničarom.
- 2 Radilo se o biografiji gotovo zaboravljenog američkog intelektualca iz 19. st. Bio je teolog i promijenio je četiri denominacije dok nije postao katolik. Pokušao je amerikanizirati i liberalizirati Katoličku crkvu. Schlesinger je bio hvaljen što je uspio spasiti ga od zaborava, ali i pristupiti temi zrelo, profesionalno i s razumijevanjem.
- 3 Izvorna imena su im *Order of War Information* i *Office of Strategic Services*.
- 4 U njoj je istražujući početke Demokratske stranke i korijene modernog liberalizma preispitao dotadašnje interpretacije tzv. Jacksonianske demokracije koje njezin uspon vezuju uz nezadovoljne farmere i ekspanziju na zapad te je naglasio važnost obrambene koalicije intelektualaca i radnika protiv moći velikih poduzetnika. Drugim riječima, po njemu je Jacksonianska demokracija anticipirala politiku i koncept *New Deal*.
- 5 Ta su tri sveska redom *The Crisis of the Old Order: 1919 – 1933* (1957), *The Coming of the New Order: 1933 – 1935* (1958) i *The Politics of Upheaval: 1935 – 1936* (1960). Sam Schlesinger je 1990. godine izjavio kako planira završiti i četvrti svezak, no to do svoje smrti nije uspio uraditi.
- 6 Primjerice *New York Times Magazine*, *Saturday Evening Post*, *Harper's* i *Atlantic Monthly*.
- 7 Poput *The Vital Center* (1949), *The Politics of Hope* (1963), *The Bitter Heritage* (1967) i *The Crisis of Confidence* (1973).
- 8 Filmske kritike pisao je za *Vogue*, *Show magazine* i *Saturday Review*.

liberalnog građanskog udruženja *Americans for Democratic Action* 1947. Zagovarao je poštovanje odrednica politike *New Deal*, ali je bio i oštri antikomunist; najbolje bi ga se definiralo kao pragmatičnog i reformski usmjerenog liberala. Pisao je govore brojnim demokratskim kandidatima.⁹ Godine 1960. nakon angažmana u kampanji¹⁰ pridružio se Kennedyjevoj administraciji kao poseban savjetnik predsjedniku. Iako službeno savjetnik za latinoamerička pitanja, bio je od iznimne koristi kao poveznica s intelektualnim krugovima kao i unutarstranačkoj struji Stevenson - Eleanor Roosevelt. Nakon Kennedyjeva ubojstva iskoristio je bilješke koje je pripremao za predsjednikovo pisanje vlastitih memoara kako bi stvorio još jedno svoje veliko djelo, *A Thousand Days: Kennedy in the White House*. Ova knjiga mu je donijela drugu Pulitzerovu nagradu (ovaj put za biografiju) kao i prvu nagradu Nacionalnog književnog udruženja.¹¹

Nije ostao dugo u Johnsonovoj službi i kritizirao ga je, osobito politiku prema Vijetnamu (*The Bitter Heritage: Vietnam and American Democracy, 1941–1966, 1967*). Sveučilište na Harvardu napustio je još 1962. godine radi sudjelovanja u radu administracije, pa je nakon kratkog vremena provedenog na sveučilištu Princetonu, dobio mjesto *Albert Schweitzer Professor of Humanistic* na sveučilištu u New Yorku. U tom gradu ostao je do kraja svoga života, a za to vrijeme imenovan je i predsjedateljem *Franklin Delano Roosevelt Four Freedoms Foundation*. Postao je uvjereni intelektualni zaštitnik Kennedyjevske ere, zbog čega njegova javna prisutnost nije opadala.¹² Podržao je kampanju Roberta Kennedyja, no kada je on ubijen to se odrazilo na njegove nazore. Postao je pesimističan i mnogo kritičniji u svojim djelima, a najbolji primjer za to je njegova knjiga *The Crisis of Confidence: Ideas, Power and Violence in America* (1969).

Jedna od najočitijih konstanti u njegovu životu bila je isprepletenost političkog uvjerenja i akademskog rada. Bio je uvjereni demokratski liberal, što se odrazilo na zaključke i uvjerenja, posebice u njegovim kapitalnim djelima. Obradio je nedvojbeno najveće i najpopularnije ličnosti demokratske stranke: Andrewa Jacksona, Franklina Delana Roosevelta, Josepha Fitzgeralda i Roberta Kennedyja, ističući kako velike ličnosti uistinu mogu utjecati na povijesni tok. Njegovi su radovi naglašavali i ulogu sukoba klasa kao katalizatora u američkoj povijesti. Zbog toga, a i velike popularnosti njegovih knjiga, mnoge su mu teze postale meta teških kritika čime je zapravo uspio usmjeravati američku historiografiju nekoliko desetljeća. Najviše mu se predbacuje nekritičnost i prešućivanje »neugodnih istina«, do te mjere da su njegova poznata djela o Johnu F. Kennedyju i Franklinu D. Rooseveltu neki povjesničari proglasili hagiografijama, a djelo o Jacksonovu dobu apologijom i pokušajem projekcije demokratskih ideala iz tridesetih godina na sam početak demokratske stranke. Na njega je mnogo utjecao i popularni teolog Reinhold Niebuhr,¹³ pa je zagovarao spremnost na kompromise u politici i borbi protiv totalitarizma u svijetu. U Johnu F. Kennedyju vidio je utjelovljenje pragmatičnog liberalizma. Od oca je preuzeo ciklički pogled na povijest, prema kojemu su se u američkoj povijesti plutokratsko-konzervativna razdoblja smjenjivala sa reformnim liberalizmom svakih tridesetak godina.¹⁴

Schlesinger je poznat po tome što je skovao termin *imperial presidency* koji potječe od naslova njegove knjige *The Imperial Presidency* (1973) u kojoj je pisao o rastu moći američkog predsjednika kroz povijest, pa je i optužio Nixona, Johnsona i druge za zlouporabu predsjedničkih moći. Dobio je drugu nagradu Nacionalnog književnog udruženja za svoju knjigu *Robert Kennedy and His Times* (1978) za koju su i njegovi kritičari priznali da je napravljena nepristranije za razliku od njegovih prethodnih djela. U njegovim djelima počelo se osjećati ogorčenje općim smjerom kojim je krenula američka, ali i stranačka politika. Čeznuo je za velikim demokratskim vođom, u maniri Johna ili Roberta Kennedyja, koji bi ponovno dao polet liberalizmu, pa je u skladu s time i formirao mišljenje o predsjednicima i predsjedničkim kandidatima. Zbirka povijesnih eseja *The Cycles of American History* (1986) u kojoj je sustavno izložio svoj pogled na američku povijest dobila je pohvale struke. Devedesetih godina opet je došao u središte pozornosti kada je napao multikulturalizam (*The Disuniting of America*, 1991), misleći da nekadašnju bijelu supremaciju zamjenjuje afrocentrizam.¹⁵ Radi povećanja samopoštovanja pojedinih manjinskih grupa i političke korektnosti ne smije se iskrivljavati povijesna stvarnost. Time je pokazao kako liberalizam ne podrazumijeva nužno i političku korektnost.

Nastavio je raditi do kraja svoga života, a posljednja knjiga mu je bila *War and the American Presidency* (2004) u

9 Adlaiu Stevensonu (1952 i 1956), Johnu F. Kennedyju (1960), Robertu Kennedyju (1960) i Georgeu McGovernu (1972).

10 Osim što mu je pisao govore, objavio je i knjigu *Kennedy or Nixon: Does It Make Any Difference?* u kojoj je zaključio da bi pod Nixonom SAD potonuo u osrednjost i dosadu.

11 Nagrade *National Book Association* dodjeljuju se od 1950. godine radi promicanja dobrog pisanja u Sjedinjenim Američkim Državama.

12 Schlesingera je kritika prozvala "dvorskim povjesničarom", što je jako zanimljivo ako uzmemo u obzir da je kasnije Kennedyjeva administracija popularno prozvana Camelotom.

13 Karl Paul Reinhold Niebuhr (1892-1971) bio je protestantski teolog poznat po svojem radu na prilagodavanju kršćanskog morala i etike modernoj politici i moralu. Poznati su njegovi doprinosi modernom shvaćanju "opravdanog rata".

14 Konzervativne epizode se ponavljaju u pravilnim intervalima, osim u slučaju vanjskih utjecaja kao što su ratni sukobi, primjerice 1880-ih, 1920-ih, 1950-ih, 1980-ih, 2000-ih...

15 Točnije rečeno, usporedio je afrocentrizam s Ku Klux Klanom zbog čega se morao braniti od lavine kritika.

kojoj je kritizirao rat u Iraku argumentirajući da je preventivnim ratom napuštena dvije stotine godine stara tradicija američke politike te da je smanjena građanska sloboda. Među najavljenim, ali nedovršenim projektima ostali su i njegovi memoari.

Arthur M. Schlesinger Jr. ostavio je pozamašnu historiografsku, političku, ali i širu baštinu. Utjecao je preko svojih knjiga, rasprava, eseja i studenata na čitave dvije generacije javnog i historiografskog promišljanja o američkoj povijesti. Za svoje zasluge dobio je brojna priznanja, a u politici je stvorio ugled ljutog, ali opreznog i kritičnog demokratskog partizana. Postao je pravo utjelovljenje povjesničara koji uspješno kombinira akademski rad s političkom aktivnošću i javnim životom. Devedeset godina nakon njegova rođenja opraštamo se od ovog osebjnog i utjecajnog bonvivana, s vječitom leptir kravatom, koji nikada nije doktorirao.

Literatura

I.

The Blackwell Dictionary of Historians. Ed. John Cannon, R. H. C. Davis William Doyle, Jack P. Greene, Basil Blackwell. New York; Oxford, 1988.

Encyclopedia of historians and historical writing. Vol. 2. M – Z, 1st. edition. Ed. Kelly Boyd. London; Chicago: Fitzroy Dearborn, 1999.

»Arthur M. Schlesinger junior, historian and liberal, died on February 28th, aged 89.« *The Economist*, (March 8th 2007). <http://www.economist.com/obituary/displaystory.cfm?story_id=8810722> (13. 7. 2007.)

»Arthur M. Schlesinger Jr., a Partisan Historian of Power, Is Dead at 89«. *The New York Times*, (March 2, 2007). <<http://www.nytimes.com/2007/03/02/obituaries/02schlesinger.html?ex=1184731200&en=046ef1a24b3fb639&ei=5070>> (22. 6. 2007).

WOSU presents OHIOANA Authors: Arthur Schlesinger Jr. <<http://www.ohioana-authors.org/schlesinger/highlights.php>> (22. 6.2007).

»Arthur Schlesinger«. Spartacus. <<http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/JFKschlesinger.htm>> (23. 6. 2007).

II.

Slika Arthura M. Schlesingera Jr. preuzeta je s <<http://www.economist.com/images/20070310/1007OB.jpg>> (13. 7.2007).

PRO TEMPORE

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI

Pro tempore

Časopis studenata povijesti
godina IV, broj 4, Zagreb, 2007.

Glavni i odgovorni urednik

Goran Mihelčić

Uredništvo

Martina Borovčak, Vanja Dolenc, Goran Mihelčić, Filip Šimetin Šegvić

Urednički savjet, odabir i redaktura rasprava i članaka

Maja Crnjac

Dizajn i priprema za tisak

Nela Marušić
Željka Jordan

Lektura i korektura

Martina Kovačević
Jasna Šarić

Prijevodni sažetaka na engleski jezik

Davor Šoštarić

Izdavač

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti

Naklada

Tiskano u 500 primjeraka

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i izdavačke kuće Profil International. Zahvaljujemo izdavačkoj kući Profil International na financijskoj potpori u tiskanju ovog broja. Časopis je besplatan.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:

isha.protempore@gmail.com